

problems of planning the development of the territories with an emphasis on the natural component in a comprehensive assessment of the territory. Analyzing the situation of planning the development of the territories of Vasilkovsky district, we are actually faced with the chaos in this area, diversity of the general plans (GP) or their complete absence, difficulty in search of topographic bases with different scales. Although the openness of the information base of territorial planning Vasilkovsky district, was a pleasant surprise, however, the analysis of this database showed that for many villages it is outdated or not complete. The new master plan covered only 38% of the territory, 17% - under development and 45% needed to develop or update. Existing General plans differ in both a temporal and methodological aspects. The absence of uniform methodology for natural scientific basis makes the General planning of efficient small and leads sometimes to distant but inevitable conflicts and problems of development. In our opinion, a comprehensive comprehensive evaluation of urban territory for planning its development and functional zoning is impossible without realization of the geomorphological expertise and build a modern thematic maps, including geomorphological maps. On these tasks should be directed applied research geographers and geomorphologists.

Keywords: geomorfologichna expertise, geoplanning, regional planning, planning the development of the territories, the general plan, the combined territorial communities.

Помазан А., Лаврук Т. Порядок или хаос в современном геопланировании? (Анализ генеральных планов населённых пунктов Васильковского района Киевской области). В статье рассмотрены современные проблемы планирования развития территорий с акцентом на природную составляющую в комплексной оценке территории.

Ключевые слова: геоморфологическая экспертиза, геопланирование, районное планирование, планирование развития территорий, генеральный план, объединенные территориальные общины.

Надійшла до редколегії 10.02.2016

УДК 502.22(1-21)

Діброва І. О., Мальченко А. А.
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

АНАЛІЗ МІСТА КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО ЯК УРБОГЕОТЕХСИСТЕМИ

Ключові слова: урбогеотехсистема, природно-технічна геосистема, екологічна ситуація, оптимізація

Стан проблеми. Стрімкий розвиток людської цивілізації, починаючи з ХХ ст., виражається поширенням міського способу життя та зростанням міських поселень. Це зумовлює ряд проблем, пов'язаних з екологією міського середовища, потребує проведення глибокого аналізу і встановлення оптимізаційних рішень [5].

У цьому відношенні місто розглядається як складна, відкрита і динамічна соціально-природно-технічна геосистема або урбогеотехсистема (УГТС), в межах якої досліджуються особливості взаємодії геосистем різного функціонального призначення, їх вплив на довкілля й населення [1-2].

Постановка завдання. Головним завданням даної статті виступає аналіз міста Корсунь-Шевченківського як урбогеотехсистеми, складеної з природно-технічних геосистем різного функціонального призначення, оцінка екологічної ситуації та відмічення пріоритетних задач, які потребують вирішення.

Основні результати. Місто Корсунь-Шевченківський – районний центр в

Черкаській області. Його площа – 118,65 км², чисельність населення - 18 745 осіб (на 01.01.2016). Аналіз соціально-економічних функцій міста було проведено в рамках адміністративних районів: Центр, Мікрорайон, Червоний хутір, Чорний хутір, Автовокзал, Гончариха, Тартак, Залізничний вокзал та Раків хутір (табл. 1).

Загалом в центральній частині УГТС переважають житлові масиви та рекреаційні території. Мікрорайон, Червоний хутір, Гончариха, Тартак, Раків хутір характеризуються домінуванням житлової забудови, наявною комунально-складською базою та рекреаційною зоною. Транспортна мережа та комунально-складські території притаманні більшій мірі Авто- та Залізничному вокзалам. В межах Чорного хутора, крім житлової забудови, знаходиться промислова зона, яка фрагментарно відмічається на території Залізничного вокзалу і Мікрорайону.

Просторове відображення вказаних вище соціально-економічних функцій схематично показано на рис.1.

Таблиця – Наявність соціально-економічних функцій в районах м. Корсунь-Шевченківський

Район	Природоохоронна (у т.ч. рекреаційна), лучно-пасовищна, лісогосподарська	Земле- робська	Водногос- подарська	Сели- тебна	Транс- портна	Гірничо- проми- слова	Проми- слова
Залізничний вокзал	-	-	+	+	+	-	+
Раків хутір	+	+	+	+	+	-	+
Тартак	-	+	+	+	+	-	-
Центр	+	-	+	+	+	-	-
Мікрорайон	+	+	+	+	+	-	+
Чорний хутір	-	-	+	+	+	+	+
Гончариха	+	-	+	+	+	-	-
Червоний хутір	-	+	+	+	+	-	-
Автовокзал	-	+	+	+	+	+	+

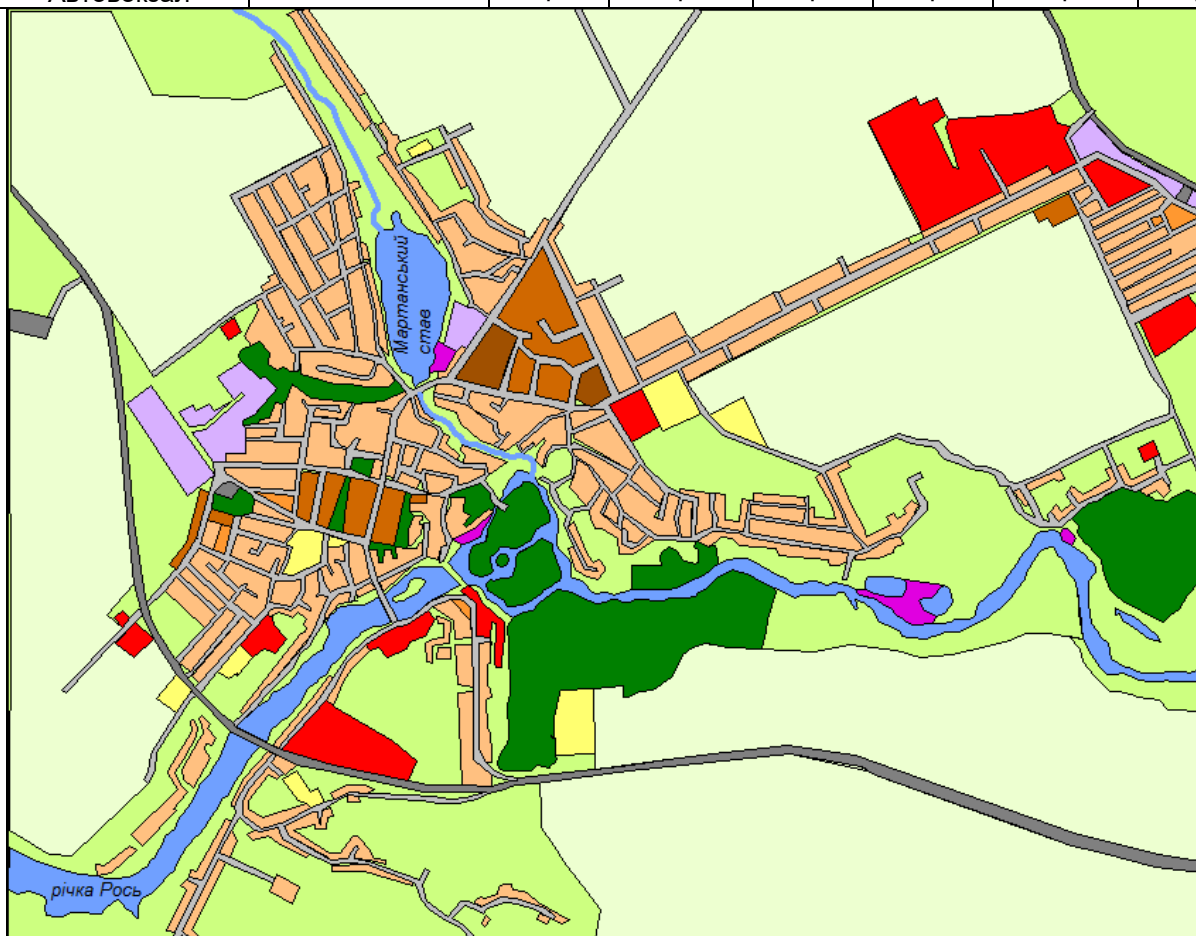
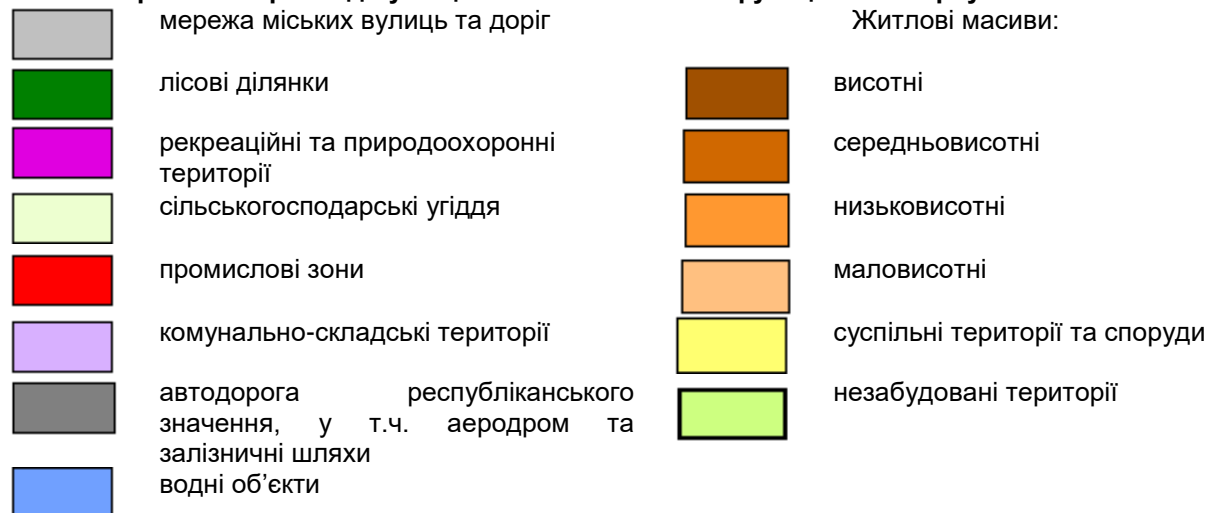

Рис. 1 – Картошхема розподілу соціально-економічних функцій в м. Корсунь-Шевченківський

Як показано на рис. 1, житлові масиви міста представлені маловисотними (1-2 поверхи), низьковисотними (2-3 поверхи), середньовисотними (4-6-и поверхів) та висотними (до 9-и поверхів) забудовами. З ними пов'язані суспільні території та споруди: адміністративні будівлі, школи, дитячі садочки, лікарні, ринки, магазини, спортивний стадіон «Колос», кладовища.

Геосистеми промислового призначення включають наступні об'єкти: ТОВ "Корсунь-Шевченківська швейна фабрика"; Корсунь-Шевченківський плодоконсервний завод; Філія АТЗТ "Фірма "АПЕКС" - "Корсунь-Шевченківський завод будматеріалів"; ПАТ "ВО "Восход" (виробництво сільськогосподарських машин для обробки ґрунту - культиватори, дискові борони та агрегати для глибокого рихлення); ПАТ «Корсунь-Шевченківський маслосирзавод»; Гранітний кар'єр «Сівач»; ПРАТ «Украгровибухпром» (проведення вибухових робіт у кар'єрах з видобутку гранітного каменю); Корсунь-Шевченківський верстатобудівний завод ім. Б. Хмельницького; ПрАТ «Корсунь-Шевченківське хлібоприймальне підприємство»; ТОВ «АгроРось» (постачання оригінальних засобів захисту рослин, посівного матеріалу як зарубіжної, так і вітчизняної селекції, різноманітної сільськогосподарської техніки, всіх видів мінеральних добрив та добрив для позакореневого підживлення); ВАТ "Дана" (Корсунь-Шевченківський машинобудівний завод); ТОВ «Агрофірма «Доступ» (виробництво хлібобулочних виробів); ДП «Лісове господарство»; асфальтний завод; ЗАТ «МакСан»; ТОВ «Белаягорось».

Негативний вплив на навколишнє середовище здійснюється передусім гірничо-видобувною промисловістю, де в результаті вилучення корисних копалин відкритим способом порушується літогенна основа, забруднюється водний компонент, атмосферне повітря, руйнується ґрунтово-рослинний покрив (гранкар'єр «Сівач» та ПРАТ «Украгровибухпром»). Головним джерелом забруднення атмосферного повітря в місті виступає асфальтний завод.

ДП «Лісове господарство» здійснює вплив на довкілля через вирубку соснового лісу (південно-східна околиця населеного пункту), транспортування деревини технікою, зміну лісової підстилки й ґрунту, шумове забруднення, періодичну обробку дерев отрутохімікатами.

У межах УГТС наявні лінійні та площинні геосистеми транспортного

призначення: залізничні шляхи, автодороги та аеродром. Залізничні колії спрямовуються в північному, південному, західному та східному напрямках, що сприяє активному транзиту товарів, здійсненню пасажирських перевезень. Вантажні та пасажирські автомобільні перевезення здійснюються по дорозі державного (Київ–Дніпро–Донецьк) і обласного (Мошни-Корсунь-Шевченківський–Почапинці) призначення. Функціонування аеродрому важливе для обробки сільськогосподарських угідь. Повітряний транспорт застосовується також для спортивної та туристичної діяльності. В цілому здійснення транспортних перевезень відбувається завдяки ВАТ «АТП 17 144» та фізичними особами-підприємцями. Автомагістралі центральної частини міста з найбільш інтенсивними транспортними потоками постають джерелами шумового забруднення та забруднення атмосферного повітря вихлопними газами автотранспорту (на відстані до 100 м).

Прилеглі та включені до міста сільськогосподарські території (агрогеосистеми) виконують землеробську, скотарську та садівницьку функції. Велике значення у цьому відношенні відіграють заплавні луки р. Рось, які за особливостями положення та протікання фізико-географічних процесів поділяються на прируслові, центрально-заплавні та притерасні. За фізіономічним вираженням, це остепнені луки. На полях сільськогосподарського призначення вирощують озиму пшеницю, жито, ячмінь, кукурудзу, соняшник, ріпак, сою, горох, цукровий буряк. Працює 4 фермерські господарства та СТОВ АФ «Корсунь». На територіях аграрних підприємств розводять велику рогату худобу, свиней, овець. Лідерами у виробництві постають ПрАТ НВФ «Урожай», СТОВ «Агрофірма Агро-Рось», СТОВ «Злагода», СТОВ «Агрофірма «Корсунь», СТОВ «Аграрник». Ними впроваджуються сучасні технології обробки та захисту ґрунту, нарощуються обсяги виробництва зерна, забезпечується задоволення потреб харчової промисловості у сільськогосподарській продукції.

Комунально-складські території міста представлені наступними підприємствами житлово-комунального господарства: КП «Тепломережа», яке здійснює виробництво і постачання теплової енергії населенню, бюджетним установам та господарським об'єктам (загальна протяжність теплотраси

становить 17504 м; КП «Водоканал», яке здійснює водопостачання та водовідведення. Загальна протяжність міських водогонів – 58,6 км; п'ятьма каналі заційними насосними станціями перекачується 132 тис.м³ стоків в рік на висоту перекачки 70 м; КП «Комбінат комунальних послуг», що займається збором, вивезенням та утилізацією твердих побутових та інших відходів, утриманням міста в належному санітарному стані, у т.ч. його освітленням і озелененням; КП «Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне управління», що обслуговує будинки та прибудинкові території.

Складські бази в місті переважно зосереджені в районі Залізничного вокзалу, Мікрорайоні та на північно-західній околиці. За особливостями функціонування поділяються на сорту-вально-розподільчі, транзитно-перевалочні і накопичувальні.

Територіальні рекреаційні системи розміщені неподалік транспортної

інфраструктури, комунально-складських баз і житлових масивів. У певних місцях вони є наслідком проведення водної рекультивациі (два кар'єри на Раковому хуторі, Мартанський став поблизу Мікрорайону, кар'єр на Вокзалі). В іншому випадку вони представлені природними осередками в межах міста: заплавами р. Рось, озером біля соснового лісу на південній околиці міста, р. Корсунка. Тут організована система пляжів, місця відпочинку. Найбільшим рекреаційним комплексом Корсунь-Шевченківського є історико-культурний заповідник з палацо-парковим ансамблем, що включає історичний, краєзнавчий музеї, картинну галерею. Природоохоронні території представлені ландшафтним парком історико-культурного заповідника.

На основі аналізу структурно-функціональної організації УГТС подана характеристика сучасної екологічної ситуації (рис. 2).

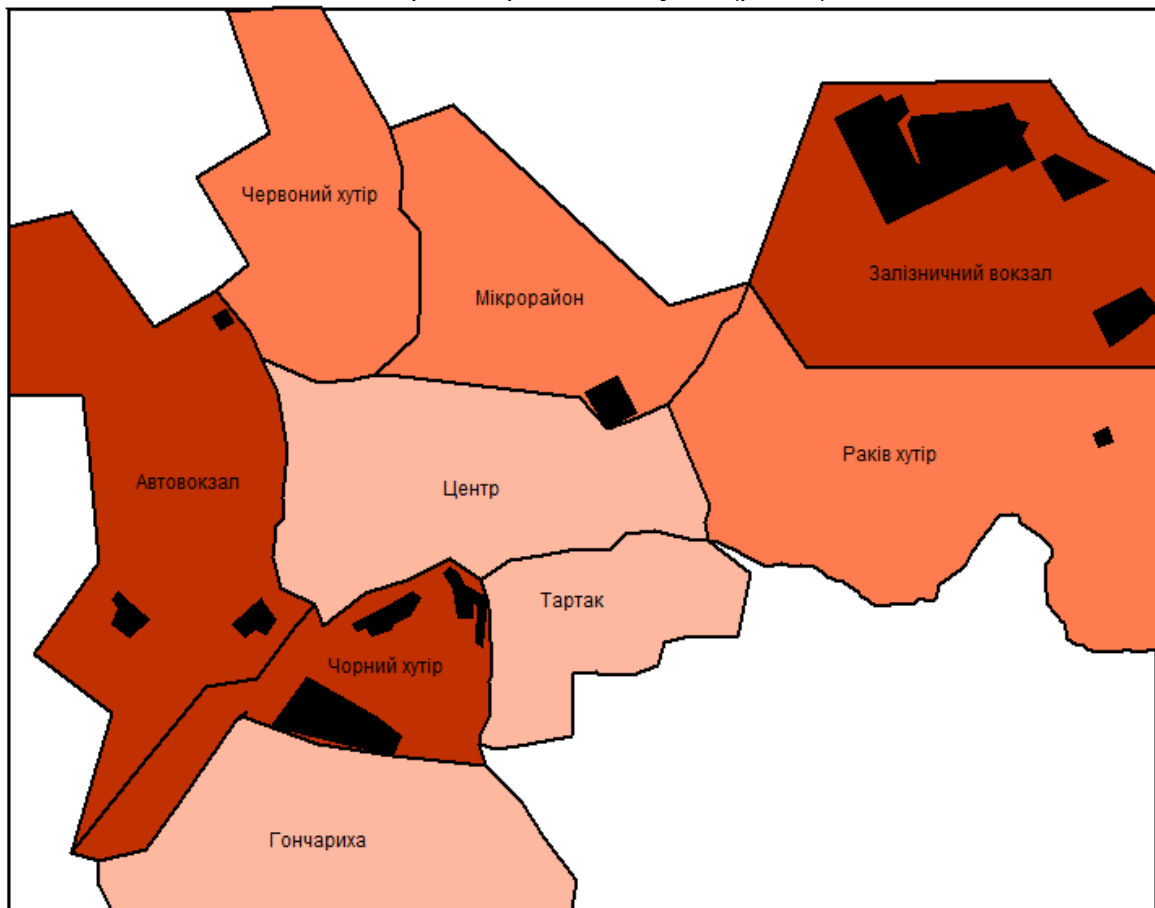
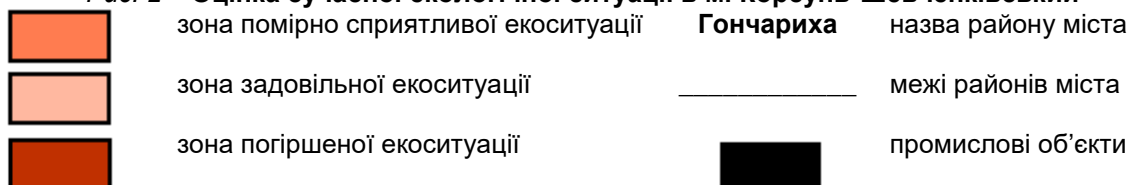

Рис. 2 – Оцінка сучасної екологічної ситуації в м. Корсунь-Шевченківський

Під екологічною ситуацією слід розуміти сукупність станів екологічних об'єктів в межах певної території у певний проміжок часу. Вона є наслідком взаємодії природи і суспільства в процесі природокористування та має три складові частини – природну, соціальну і господарську. Природна складова включає якісні та кількісні показники стану довкілля та його окремих компонентів, накопичення і міграцію шкідливих речовин техногенного походження, наявність несприятливих природних та природно-техногенних процесів. Соціальна складова визначається погіршенням умов життя, стану здоров'я населення в результаті техногенного впливу на довкілля. Господарська складова – це стан розвитку виробництва, який є головним еколого-формуючим фактором для урбанізованих територій [3].

За гостротою прояву екоситуації у Корсунь-Шевченківському можна вирізнити погіршену, задовільну та помірно сприятливу зони екологічної ситуації. Для західної та північно-східної частин міста притаманна погіршена екологічна ситуація із-за негативних змін у довкіллі та випадків погіршення умов проживання населення. Вона пояснюється наявністю промислових та гірничо-промислових об'єктів, які істотно змінюють природну складову міста. На Чорному хуторі знаходиться цегляний, верстатобудівний завод та Корсунь-Шевченківська ГЕС. В районі Автовокзалу працює птахофабрика, на окраїні розташований аеродром. Через обидва райони проходить дорога державного значення (Київ–Дніпро–Донецьк) із значним потоком автотранспорту. Залізничний вокзал характеризується концерн-трацією промислових об'єктів: в його межах функціонують плодоконсервний завод, хлібоприймальне підприємство, асфальтний завод, завод з виробництва сільськогосподарських машин. Також наявні залізничні шляхи і залізнична станція, розміщені складські бази.

Центральна і південна частини міста (Центр, Тартак і Гончариха) в цілому мають

задовільну екологічну ситуацію завдяки нормованому впливу на довкілля з боку господарської діяльності людини. Вона пояснюється відсутністю промислових підприємств, потужної транспортної інфраструктури, виконанням сільськогосподарських робіт (випас худоби), проведенням природоохоронної діяльності (державний історико-культурний заповідник, куди входить ландшафтний парк).

Помірно сприятлива екологічна ситуація склалася в північній та східній частинах міста (райони Червоний хутір, Мікрорайон та Раків хутір) завдяки відсутності потужних промислових об'єктів і транспортної інфраструктури, наявності природних осередків (лісових масивів, заплавлених луків, річок та озер), які оточують житлові масиви.

Розвиток Корсунь-Шевченківського як урбанізованої геотехсистеми зумовлює зміни природних компонентів, трансформацію ландшафтних комплексів. Це переважно негативні зміни, які є наслідками нерационального природокористування і потребують прийняття та реалізації відповідних оптимізаційних рішень. В цілому для міста пріоритетними постають наступні задачі: 1) вивчення екологічного стану р. Рось та її приток; 2) удосконалення системи очистки води; 3) реконструкція водогону та водопровідно-каналізаційних мереж; 4) створення бюветів для вживання якісної питної води; 5) оптимізація системи збору та утилізація твердих побутових відходів; 6) створення санітарно-захисних зон навколо промислових об'єктів (асфальтний та плодоконсервний завод, хлібоприймальне підприємство) [4, 6].

Висновки. У даній статті проведений аналіз структурно-функціональної організації м. Корсунь-Шевченківський як урбанізованої геотехсистеми. Зроблена характеристика сучасної екологічної ситуації, яка склалася в результаті впливу господарської діяльності людини. Відмічені ключові питання, що потребують вирішення з метою збереження природних компонентів, оптимізації міського середовища.

Список літератури

1. Геоэкологические принципы проектирования природно-технических геосистем / Под ред. Т.Д. Александрова. – М.: АНССР, 1987. – 322 с.
2. Гавриленко О. П. Геоэкологічне обґрунтування проектів природокористування / О. П. Гавриленко. – К. : ВПЦ "Київ. ун-тет", 2008. – 304 с.
3. Гавриленко О. П. Екогеографія України / О. П. Гавриленко. – К.: Знання, 2008. – 646 с.
4. Гончаренко Т. П. Екологічна оцінка якості води в річці Рось в районі Корсунь-Шевченківського водозабору / Т. П. Гончаренко, Л. І. Жицька // Вісник ЧДТУ. – 2012. – № 4.
5. Дмитрук О.Ю.

Урбаністична географія з основами урбогеоекології (Ландшафтознавчий аспект) / О. Ю. Дмитрук. – К. : ВПЦ «Київ. ун-тет», 2000. – 140 с. 6. Стратегічний план сталого розвитку міста Корсунь-Шевченківський / Асоціація малих міст України ; проект «Сталий міський розвиток». – К., 2012.

Діброва І. О., Мальченко А. А. Аналіз Корсунь-Шевченківського як урбогеотехсистеми.

Здійснено аналіз природно-технічних геосистем м. Корсунь-Шевченківський, визначені особливості його структурно-функціональної організації, оглянуті ключові соціально-економічні функції: селитебна, промислова, гірничо-промислова, транспортна, сільськогосподарська, водогосподарська, лісгосподарська, рекреаційна і природоохоронна, їх територіальний розподіл, вплив на довкілля та населення, оцінена екологічна ситуація. Відмічені пріоритетні оптимізаційні задачі.

Ключові слова: урбогеотехсистема, природно-технічна геосистема, екологічна ситуація, оптимізація.

Dibrova I. O., Malchenko A. A. Analysis of Korsun-Shevchenkivskyi as urbogeotecsystem.

There was made the analysis of the interaction of natural and technic geosystem of Korsun-Shevchenkivskyi city. The features of its structural and functional organization. Reviewed key socio-economic functions: residential, industrial, mining and industrial, transport, agriculture, water, forestry, recreation and nature conservation. Given their territorial distribution, the impact on the environment and the population. The assessment of a current environmental situation in the city. Noted the priority of the optimization problem.

In General, the material of the article is the result recognition research is based on application of geosystem approach to the study of the urban environment. Korsun-Shevchenkivskyi is regarded as a multifunctional system, which is characterized by internal heterogeneity of the sources of influence on the nature of their close territorial interaction and integration within the city. The population, as the main component of this system responds specifically to the impact of such integration. Modern ecological situation is due to the functioning and interaction of natural-technical geosystems for various purposes. Among the main groups of measures for improving environmental quality may be noted the technological, sanitary-technical, architectural-planning, engineering, organizational, legal, economic and educational. Environmental management within the urban environment is based on the consideration and implementation of environmental principles, which include the principle of the space-time of natural-technical geosystems, the ubiquity of environmental protection measures, profilakticheski environmental measures, territorial differentiation, management and control. Set out in article the material has educational value and can be used when considering environmental problems of small cities of Ukraine.

Keywords: urbogeosystem, natural-technical geosystem, ecological situation, optimization.

Діброва І. А., Мальченко А. А. Анализ Корсунь-Шевченковского как урбогеотехсистемы. Осуществлён анализ природно-технических геосистем в г. Корсунь-Шевченковский. Определены особенности его структурно-функциональной организации. Рассмотрены ключевые социально-экономические функции: селитебная, промышленная, горно-промышленная, транспортная, сельскохозяйственная, водохозяйственная, лесохозяйственная, рекреационная и природоохранная, их территориальное распределение, влияние на окружающую среду и население. Сделана оценка экологической ситуации. Отмечены приоритетные оптимизационные задачи.

Ключевые слова: урбогеотехсистема, природно-техническая геосистема, экологическая ситуация, оптимизация.

Надійшла до редколегії 11.05.2016

УДК 911.2 (477.4)

Безлатня Л.О.

*Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського*

Ситник О. І.

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

МІЖЗОНАЛЬНИЙ ГЕОЕКОТОН «ЛІСОСТЕП – СТЕП» ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: лісостеп, степ, міжзональний геоекотон, просторово-часовий аналіз, етапи, антропогенний ландшафт, антропогенний геоекотон, оптимізація

Актуальність теми. Внаслідок тривалої та активної діяльності людства суттєво зростає мозаїчність та контрастність ландшафтної сфери Землі, особливо у її щільно заселених та антропогені-зованих регіонах, і виникають нові натура-льно-антропогені й антропогенні межі, на основі яких розвиваються специфічні утвори –